

ÇAĞDAŞ SANAT EĞİTİMİNDE YETİŞKİNLERİN GÖREVLERİ

Öğr. Gör. Ali BOĞA*

Sanat

İnsanın var olduğu günden beri ruhunda bulunan yaratıcı özellik onu sanat yapmaya sevk etmiştir. İnsan, uzun zamanda sanatta hayli değişiklikler göstererek günümüzdeki durumuna gelmiştir. Bugünkü durumuna nasıl kavuştuğu konusunun bütün ayrıntılarıyla anlatılmasına burada gerek yok. Sanat Tarihinin konusudur.

Sanatın kaynağına gelince: Tabiat insanın emrine işlenmemiş olarak verilmiştir. Aynı zamanda tabiatın temel ögesi olan insan onunla yaşar, onunla yaratır. Tabiatla olan ilişkileri sonucu duyu organları yoluyla almış olduğu izlenimler, yaratmanın temel elemanlarından olan algıyı meydana getirir. Dışyaşantıdan dimağa ulaşan bu etmenler, yani bilgi, görgü ve deneyimler, iç yaşantılarla birleşerek orijinal bir senteze ulaşır. Bu sentez zekânın hüneridir. Zekânın gelişmesinde duyu organlarının vazgeçilmez bir unsur olduğunu bilmekteyiz. Ünlü ressamlardan Paul Gauguin, "içinde zekâ olmak şartıyla ne istersen yap." demiştir(!).

Yaratma gücüne sahip olma özelliği insanlara Yüce yaratıcı Allah tarafından verilmiş en büyük lütuftur, nimettir. İnsana "şerefli yaratıklar" olma niteliğini kazandıran faktörlerden biri de onun yaratıcılığıdır. İnsan yaratılırken kendine verilmiş olan yaratma gücü ölçüsünde bir şeyler yapabilir. Şunu özellikle belirtmek isterim ki: Burada insana mahsus yaratma kavramını "yoktan var etme" anlamında kullanmıyorum. Var olana yeni bir biçim vermek biz insanlar için yaratma eylemi olmaktadır.

Sanatta yaratmanın tabiatla olan ilgisi : Öğrenmek için sadece kitaplardan okumak yeterli olmaz. Tabiatı da çok şeyler öğrenmekteyiz. Ta-

(*) Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Resim-İş Bölümü.

(1) Kılıçkan, H.-H. Okullarda Resim, İstanbul, Taç Yayınevi, tarihsiz, s. 123.

biatı bir kitap gibi okumak gerek. Bir kitabı noktası virgölüne kadar ezberlemek, nasıl ki onu öğrenmek demek değilse, sanat yaparken de tabiatı aynen kopye etmekle onu okumuş, öğrenmiş olmayız. Ondan bize lazım olanları alıp yeni bir karaktere büründürebiliyorsak, o zaman ondan bir şeyler öğrenmiş, onu, okumuşuz demektir. Suud Kemal Yetkin "Estetik ve Ana Sorunları" kitabında Dener adlı bir ressamdan bahsetmektedir. Denner çok ince ayrıntılara inerek portreler yapan, zamanının ünlü ressamı kabul edilirken, daha sonra eserlerinin sanat değeri olmadığı anlaşıldığından Louvre Müzesi'nden kaldırıldığını yazmaktadır.

Sanatçı kalıcı unsurları seçer. Esas karakter tabiatla olup, sanatçının kafasında tasarladıkları, şekillendirdikleridir. Ögeleri seçip çıkarır veya ekler. Onları bir düzene koyar. Tabiatla sanat eseri arasındaki bu başkalaşma sanatçının kişiliğinden gelmektedir. Francis Bacon "sanat tabiata eklenmiş insandır." diyerek bu konuyu özlü bir şekilde anlatmıştır⁽²⁾. Sanat eseri bir yansıtma işi değil, bir yaratma işidir. Bir savaş romanını yazmak için savaşa katılmış olmak gerekmez. Bir gazetecinin savaş olaylarını günü gününe not ederek meydana getirdiği yazı dizisi Tolstoy'un "Savaş ve Barış"ı ile karşılaştırılırsa, hangisine sanat eseri diyebileceğimiz kendiliğinden belli olur.

Sanat, sanatçının duygu, düşünce, heyecan ve deneyimlerine biçim vererek başkalarına anlatma çabasıdır. Sanat eseri, sanatçının topluma gitmek için iç ve dış dünyası arasında kurduğu bir köprüdür. Ham madde olarak dış dünyadan alınan izlenim, sanatçının dünyasında işlenir; belli bir düzen halinde yeni ve ölümsüz bir eser olarak ortaya çıkar. Ünlü sanat eğitimcisi Herbert Read, "sanat insanın kendi insanlığını tanımasıdır."⁽³⁾ diyor. Sanatın kesin sınırları olmadığından bir tarif üzerinde bağlanıp kalmak mümkün olmuyor. Çünkü yoruma açıktır. Kısacası sanat çok boyutlu bir olaydır.

Sanat Eğitimi ve Önemi

Sanat eğitimi, bireye duygu, düşünce ve fikirlerini anlatmada estetik bir yapı kazandırmak, yaratıcılığının, yeteneğinin gelişmesini en yüksek seviyeye ulaştırmak için yapılan tüm eğitim çalışmalarına "sanat eğitimi" diyebiliriz.

Sanat eğitimi amaçlarını gerçekleştirebilmek için öteki bilimlerden yararlanır. Bazılarıyla da organik bağları vardır. Bunlar, psikoloji, sosyoloji, felsefe, sanat tarihi ve estetik gibi bilimlerdir.

(2) Yetkin, S.K., Estetik ve Ana Sorunları, İnkılâp ve Aka, İst. 1979, s. 11.

(3) a.g.e. s. 8.

Sanat ve iş eğitiminde amaç, çocukların yaratıcılıklarını geliştirmek, karşılaştıkları güçlükleri kendi iradeleriyle yenmelerine yardımcı olmak, madde - form - görev ilişkisini kavratmak, sanat ve iş eğitimi bilgilerini öteki derslerinde de bir ifade vasıtası olarak kullanmalarını sağlamaktır.

Sanat eğitimi genel eğitim içerisinde çocuğun yetişmesi bakımından önemli bir yer tutar. Bunu şu maddeler halinde ifade edebiliriz :

- 1 — Sanat eğitimi çocuğun yaratıcılık gücünü ortaya çıkarır, geliştirir.
- 2 — Çocuğa estetik görüş kazandırır.
- 3 — Bir işi yapıp bitirme hazzı verir.
- 4 — Kendine olan güvenini arttırır.
- 5 — Sorumluluk duygusu kazandırır.
- 6 — Temizlik, tertip ve düzen fikri oluşturur.
- 7 — El - göz koordinasyonunu geliştirir.
- 8 — İlgî yönünü ortaya çıkarır.
- 9 — Tabiattaki güzellikleri algılamayı ve tabiata daha şuurlu bakmayı öğretir. Görsel algıyı geliştirir. Nesneyi tanıma yeteneğini kazandırır.
- 10 — Yapıcı, yaratıcı kişilik kazandırır.
- 11 — Çevre ile ilişki kurmaya, çevreyi tanımaya, içe kapanıklıktan kurtulmaya ve iç dünyayı ortaya çıkarmaya yardım eder. Serbest düşünme ve serbest olarak anlatma ortamı sağlar.
- 12 — Bireyler arası yakınlaşmayı sağlayarak birlikte iş yapma sevgisini kazandırır.
- 13 — Bireye benliğindeki duyguyu başkası ile paylaşma düşüncesi aşılayarak, sosyal dengenin sağlıklı kurulmasına katkıda bulunur.
- 14 — Kıyaslamayı öğreterek, muhakeme ve karar verme yeteneğini geliştirir; görüş ufku genişletir.
- 15 — Beğenme ölçüsü kazandırır.
- 16 — Sanat zevki aşılar. Sanatı sevmeyi ve sanata önem vermeyi sanat eserlerinin kıymetini bilmeyi öğretir; onu korumanın şuurluna vardırır.
- 17 — Toplumun sanat yönünden yükselmesine yardımcı olur.
- 18 — Ruhi doygunluğa destekçi olur.

Sonuç olarak, çocuğu hayata hazırlamada sanat eğitiminin yardımcı olduğunu görürüz.

Bu maddelerin her birinin açıklaması ayrı ayrı bir inceleme konusu olabilecektir. Onun için bunların açıklanmasına girerek konuyu uzatmayacağım. Bunlardan sadece 13. madde, yani "bireye benliğindeki duyguyu başkasıyla paylaşma düşüncesi aşılayarak sosyal dengenin sağlıklı kurulmasına katkıda bulunur." maddesi üzerinde bir kaç söz edelim :

Sanatçı eserini yaptıktan sonra o iş kendinin olmaktan çıkar. Onu değerlendirecek, yargılayacak, anlam verecek olan toplumdur. Sanat eseri artık toplumun malıdır. Sanat duyguları olgunlaştırır. Vahşi duyguları frenler; sevgiyi aşılır. Bireyler arasında duygu ve düşünce alışverişi sağladığından ortak zevkler oluşturur. Bu da birlik, beraberlik ve dayanışmanın tesisinde oldukça önemli bir rol oynar.

İnsan yetiştiricilerine, toplum kalkındırıcılarına düşen işlerden biri de sanatı yaymak, sevdirmek olacaktır. Böylelikle ayrı ayrı yaratılmış birer ruh ve birer benlikten başka bir şey olmayan insanlar birbirini sevecek, birbirleriyle kaynaşacak, toplumun vicdanını taşıyan varlıklar olacaktır⁽⁴⁾.

"Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir." diyen Atatürk, "sanat ve sanatçıdan mahrum kalan milletlerin öteki milletlerin ayakları altında ezilmeye mahkûm olduklarını belirterek sanatın toplum hayatındaki yeri ve önemini ifade etmiştir.

Devletimizin, milletimizin geçmişine, haline, geleceğine, kültürel, tarihi ve siyasal alanda en önemli mühür görevi yapan ve yapacak olan Türk Sanat Eserleri medeniyetimizin simgesidir. Anadolu'yu baştanbaşa doldurmuş olan sanat eserlerimiz, yurdumuzda gözü olan Türklük düşmanlarını tedirgin eden en önemli unsurlardır.

Uygulamadaki Görevlerimiz

Biz yetişkinlerin, çevremizdeki çocuklara sanat eğitimi yönünden nasıl faydalı olabileceğimizi anlatırken daha ziyade 2 - 12 yaş grubu üzerinde duracağız. Çünkü, bu devrede çocuklar, sanat eğitimi bakımından nasıl yönlendirilirse öyle giderler. Meselâ; aslında çok yetenekli çocukların zaman zaman "ben resim yapamıyorum, ben şiir yazamam, ben hikaye yazamıyorum, ben müzik aleti çalamam" diye itirazda bulunarak cesaretsizlik örneği gösterdiklerine çok rastlamışızdır. Bu durum çocuğun çevresindeki yetişkinlerin tavırlarından kaynaklanmaktadır. Bu noktada bir hususu açıklamak istiyorum :

(4) Baltacıoğlu, İ.H., **Türk Plastik Sanatları**, M.E.B. Yay., Ankara 1971, s. 43.

Çocuklar resim yaparken onların elinden kalem, fırçayı alıp resimleri üzerinde düzeltme yapılmamalıdır. Çünkü onlar ya yetişkinler kadar mükemmellikte yapamayacaklar ya da yetişkinlerden daha iyi yapabileceklerdir. Yetişkinler kadar iyi yapamazlarsa morali bozulacak, cesaretini yitirecek. Onlardan iyi yaparsa, anlatılanlara itibar etmeyerek bundan sonra ne yapacağını bilemez duruma düşeceklerdir. Bir üçüncü durum, o yaşlardaki çocuklar henüz neyin doğru olduğunu bilemezler. Büyüklerin yaptıklarından daya iyisini yapamıyacakları inancında oldukları için, hep onların yaptıkları gibi yapmaya çalışacaklardır. Bu kez de tekrarlara düşecek, yeni bir şey yapma gayretine girmeyeceklerdir. Sonuç olarak, her üç durumda da yaratıcılıklarının engellenmesi kaçınılmaz olacaktır.

Esasen işe temelden yanlış bakılmaktadır. Çocuğun duyguları, heyecanları, onun samimiyeti, safiyaneliği yetişkinlerin mantığıyla ifade edilemez. Çocuk resmi, ne bir sanat eseridir, ne de büyüklerin kötü bir kopyasıdır. O, çocuğun her türlü endişe, baskı ve art niyetten uzak, tamamen serbest olarak ortaya koyduğu orijinal bir bütündür.

Hilmi Ziya Ülken şöyle demektedir: "Çocuk eksik bir varlık değil, küçük bir kişiliktir. Onun yaratma gücü toplumun yanlış uygulamaları ve taklit ile öldürülmezse, yetişkin insanın sanatçı kişiliği doğar."⁽⁵⁾

Sanat eğitiminin sağlıklı uygulanabilmesi ve istenilen hedefe ulaşabilmesi için çocuğun çizgisel (grafiksel) gelişiminin bilinmesi gerekir.

Jean Piaget, çocuktaki davranışların zihin gelişimine göre nitelik kazandığını açıklamış ve bunu da dört büyük döneme ayırmıştır⁽⁶⁾. Burdan yararlanarak çocuğun çizgisel gelişimini yaşlara göre çeşitli basamaklara ayırmak mümkündür. Çizgisel gelişim, zihinsel gelişmeye bağlı ve ona paralel olarak yaşlara göre bir takım özellikler gösterir. Çizgisel gelişim basamaklarını kesin yaş sınırı ile ayırmak güç olmakla beraber normal zekâya sahip çocuklar belli yaşlarda belli özellikleri gösterirler. Gelişimlerini bazı çocuklar erken, bazıları da geç tamamlayabilirler. Zihin gelişimine göre çizgisel (grafiksel) gelişim basamakları ve bu basamaklarda çocukların gösterdiği özellikleri şöyle açıklayabiliriz:

1 — **Karalama Basamağı**: Çocuk iki yaşında çeşitli çizici aletlerle bir takım karalamalar yaparak çizgisel (grafiksel) alanda ilk adımını atar.

(5) Bingöl, C., *Resim Nedir Nasıl Yapılır Nasıl Öğrenilir* (Hilmi Ziya Ülken'in önsözü), M.E.B. Yay., İstanbul 1975, s. 4.

(6) Günce, G., *Çocukta Zihin Gelişimi, Piaget Kuramına Toplu Bakış*, Baykan Matbaası, Ankara 1985, s. 38.

Çocuğun ilk yılları ipnoza, yani yapay uykuya benzer. Üç yaşına kadar yaptığının şuurunda değildir⁽⁷⁾. İlk karalamalarında resim ve yazı faaliyetleri birbirinden ayrılamaz⁽⁸⁾. Bu yaşlarda çocuklara, kâğıt, kalem ve pastel boya verilebilir. Çok sayıda sayfa değiştirir. Onları oyalamak bir yana, yaptıkları karalamalar büyük bir haz verir. Çoşku ve doyum sağlar. Hiç bir zaman ondan her hangi bir şey yapması istenmemelidir.

2 — Benzetme ve İsteme Basamağı : 3-4 yaşlarında çocukların çizgilerinde kopma ve gruplaşma başlar. Yaptıklarını bir şeye benzetmeyi isterler⁽⁹⁾. Çevrenin etkisinde oldukları için, "şunu yap - bunu yap" demek doğru değildir. Onlar her hangi bir şeyi yapmak yerine yaptıklarını bir şeye benzetirler. Meselâ; "bir taksi yap" dendiğinde "taksi yapamıyorum" diye cevap verdiği halde, kendi isteği ile yan yana bitişik yuvarlaklardan oluşan resimin ne olduğu sorulduğunda rahatlıkla "tren" diye cevap verebilirler. Üç yaşındaki çocuğun adam resminde henüz gövde yoktur. Sadece baş, bacaklar ve ayaklar çizilir⁽¹⁰⁾.

Bu devrede, çocuklardan yaptıklarının bir şeye benzemesini istemek hatalıdır. Çocukların dikkat süreleri kısa olduğundan işlerini bu süre içerisinde bitirmeleri gerekmektedir. Bu nedenle büyük boy kâğıt ve kalın fırça verilmelidir. Ayrıca, kil, plâstilin veya cam macunu verilebilir. Madenin üç boyutlu özelliği onlara zevk ve heyecan verir. Elbise, üst-başlarını kirletmelerine katlanılmalıdır. Aslında üst-başlarını kirletmeyen çocukların zekâsından şüphelenmek gerek. Ayrıca bu devrede çocuklara, belli ölçüde ve kalıplaşmış, oyuncak haline getirilmiş resimleri yapıp bozması veya boyaması için verilmemelidir. Yaratıcılıklarının gelişmesine faydası olmaz. Şeklini istediği gibi değiştirmeye elverişli malzeme vermek daha iyidir.

3 — İlk Sembol Basamağı : 4-5 yaşlarında, çocukların çevresini oluşturan varlıklar, ilk semboller halinde resimlerine girerler. Anne, baba, kardeş, arkadaş, ağaç, eşya ve hayvan resimleri bunların konularıdır. İnsan resimlerinde baş, bir yuvarlak; kollar ve bacaklar da bundan çıkan çizgiler halinde sembolleşirler. Nesnelere düzlem halinde ifade ederler.

Bu yaşlarda renk konusunda hâlâ şuurlanmış değillerdir. Duygu ve sezgilerine göre yaptıkları renkli çalışmalardan büyük zevk duyarlar. Her türlü renkli malzeme verilmesi iyi sonuç verir.

(7) Yetkin, S.K., a.g.e., s. 16.

(8) Samurçay, N. Okul Öncesi Çocuklarda Grafik Faaliyetin Gelişimi, A.Ü. D.T.C. Fak. Yay., Ankara 1975, s. 8.

(9) Türkoğan, G., Sanat Eğitimi Yöntemleri, Kadioğlu Mat., Ank. 1984, s. 50.

(10) Samurçay, N., a.g.e., s. 17.

Belediyelerin çocuk bahçelerine panolar yerleştirerek çocukların resim yapmalarına imkân sağlaması güzel bir hizmet olur. Ayrıca kum havuzu ve çamur tekneleri hazırlarsa çok isabetli bir iş yapmış olur kanaatindeyim.

4 — **Şematik Anlatım Basamağı** : Çocuk resminde 5-6 yaş grubunu içine alan devredir. Bu devrede resimlerin sembolik görünüşten şemalaşmaya dönüştüğünü görüyoruz. Konuları yine çevresindeki nesnelere. Daha önce bir köşede ya da ortada bulunan resimler kâğıdın her tarafına yayılmaya başlar. Renkler konusunda tam bir kavrayış olmadığı için nesnelere renklerini değil, kendi sevdikleri renkleri kullanmaya devam ederler. Mekân fikrinin oluşmadığı, eşyaların görünmeyen yüzlerinin yapıldığı, perspektif kavramının gelişmediği bir çağıdır. Biçimleri bir taban çizgisine dayalı ve düzlem halinde ifade ederler. Mekân fikri gelişmediği için resimlerinde her şey açık seçik görünür. Hiç bir nesne ötekini kapamaz. Bu konuda bilgi vermeye kalkışmak doğru değildir. Sanat eğitimcisi Herbert Read, "Çocuklar yaratarak öğrenirler." diyor⁽¹¹⁾.

5 — **Somut İşlem Basamağı** : 6-7 yaş çocuğu nesnelere biraz daha doğru algılayıp çizmeye başlar. Mekân ve renk kavramının belirtilerini görüyoruz. Bütün içerisinde parçaları sezerler. Perspektif bazı hallerde görülürse de tam olarak teşekkül etmemiştir. Bunları kavramanın başlangıcına geldikleri için, renk, mekân ve yüzeyi tamamlama konusunda çok sınırlı bilgiler verilebilir.

Şematik anlatım ve somut işlem basamaklarında çocuk resimlerinin biçimlemedeki en önemli özellikleri, görünmeyip fakat bilineni tamamlama, önemlilik derecesine göre boy hiyerarşisi, saydamlık (yani dışarıdan görünen bir evin içindeki eşyaların da yapılması) özellikleridir.

İlkokula başlama yaşına gelmiş bulunan somut işlem basamağındaki çocukların sanatla ilgili çalışmalarına fazla müdahale edilmemelidir. Ancak, bazı çocuklar başka yerde görmüş oldukları kendilerince ilginç buldukları biçimleri taklit ederek her resminde kullanırlar. Bunlar çocukların yaratıcılıklarını engeller. Bu durumlarda çocukların alıntı biçimlerini beğenmeyerek, onların kötü olduğunu; kendisinin yaptıklarının daha iyi olduğunu belirtmek gerekir.

6 — **Nesnel Gerçekçi Anlatım Basamağı** : Temel eğitimin 1., 2. ve 3. sınıflarındaki çocuklar bu devrede bulunurlar. 7-8-9. yaşadılar. Resim-

(11) Bingöl, C., a.g.e., s. 67.

lerinde nesnelerin parça ve bütünü arasındaki ilişkileri daha gerçekçi anlatmaya çalışırlar. Bu devrede düzlem halinde ifade etme özelliği hâlâ mevcut olmasına rağmen bir parçanın bütün üzerindeki yerini doğru göstermeyi başarırlar. Resimlerinde hareket unsuru görülür. Ot yiyen at, yatan kedi, top oynayan çocuklar, çalışan adamlar gibi⁽¹²⁾.

Nesneleri daha iyi algılamaya başladıkları için resimin neresinden başlayıp neresini yapacağını uzun uzun düşünürler. Bu yüzden de bazan bu yaş çocuklarının boş kağıtla resmi bitirdiklerini görürüz. Meselâ; kağıdın bir yerine bir yuvarlak çizip bırakırlar⁽¹³⁾. "Bu nedir?" diye sorulduğunda "top" diye karşılık verebilir. "Diğer yerlerin neden boş olduğu" sorulunca da, "zil çalınca çocuklar topu bırakıp gittiler." cevabını verebilir. Bu durum karşısında, resmi tamamlaması için çocuk zorlanmamalıdır. Daha sonra onun anlayacağı şekilde açıklamalar yapıp, "olup geçmiş değil", "Olmakta" olan olayların resmini yapması tavsiye edilerek çocuğun bu dönemi başarıyla aşmasına yardımcı olunmalıdır.

7 — Katı Gerçekçi Anlatım Basamağı : Temel eğitimin dört, beş ve altıncı sınıflarında yani 10 - 11 - 12. yaşlarda daha realist (gerçekçi) bir anlayış belirir. İnsan figürlerinde oran ve ölçüler gerçeğe daha yakındır. Plân ve derinlik kavramı gelişmeye başlar⁽¹⁴⁾. Gördüğü nesneleri doğru tespit etmeye çalışır. Bu nedenle doğru, düzgün yapamama endişesinden doğan tereddüt ve çekingenlik olur. Renklerde nesnelerin kendi renklerini araştırıp boyarlar. Fotoğrafa benzer anlayıştaki gerçeklikte çalıştırmak sakıncalıdır⁽¹⁵⁾.

Temel eğitimin 1-2-3-4-5 ve 6. sınıflarındayken sanat eğitimi yönünden değişik malzeme ve çeşitli teknikleri uygulama imkânları sağlanmalıdır.

Yetişkinlerin yardımında bulunacağı en önemli ve maddî yönden masraf gerektirmeyen görevlerinden biri de sahte çocuk resimleri ile asıl çocuk resimlerini birbirinden ayırmaktır. İlkokul çağı çocuklarının resimlerinde bazan, yanlış uygulama ve şartlanmanın ya da taklit sonunda ortaya çıkan, çocuk karakterine ve yaşına uygun düşmeyen bir takım unsurlar çocuk resminde görülür. Bunlara sanat eğitiminde "sahte çocuk resim-

(12) Türkdoğan, G., a.g.e., s. 53.

(13) Yalçın, O., **Çocuk Resminin Dili**, Ozan Yayınevi, İstanbul 1973, s. 120-121.

(14) San, İ., **Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık**, Türkiye İş Bankası Yay., Ankara 1977, s. 104.

(15) Kehnemuyi, Z., **Çocuğun Resim Eğitimi**, Redhouse Yay., İst. 1977, s. 19.

leri" diyoruz. Çocuğun resim yaşıyla ve tabiatı görüş, algılayış tarzıyla bağdaşmayan bir özellik gösterirler. Meselâ; (62)'den oturan kedi, üst üste paralel veya zikzaklı çizgilerden çam ağacı, (m) harfinden uçan kuş yapımları ya da kitap ve dergilerden kopya etmeleri bunlara örnek gösterilebilir. Ayrıca, cetvel, pergel gibi araçlar kullanarak resim yapımları da sakıncalıdır. Çocuklara bunların iyi olmadığını anlayacakları bir dille açıklamak ve kendi yaptıklarını övmek yerinde bir hareket olur.

Çocukların her yaptığına güzel demek de bazı hallerde yanlış sonuç verebilir. Şımarıklığa ve yaptıklarını tekrar etmeye götürebilir. Onun dozunu iyi ayarlamalıdır. Çocuğun hatasını söylemek ve bilgi vermek mümkündür. Özellikle nesnel gerçekçi anlatım basamağında bulunan çocuklar büyüklere resim yaptırmak isterler; kesinlikle yapmamalıdır. Ancak çocuğun hatası düzeltilebilir. Bunu da yaparak değil anlatarak halletmelidir. Aksi halde cesaretleri daha fazla azalır. Aslında kendilerinden yetişkin gözüyle resim yapımları istendiğinden çevresindeki büyüklere yaptırmak isterler. "Yetişkin görüşü ile resim yapmaya zorlanan çocuk, önce bu işi yakınlarına yaptıрма yollarını arıyor. Böylece, (benden istediğiniz resim türü yetişkin işidir, öyleyse onu ben değil, bir yetişkin yapmalıdır.) demeye getiriyor."⁽¹⁶⁾

Yanlışlıkları düzeltirken yanlışlığa düşmemek için, çocukların biçimlemedeki bazı özelliklerini gözden kaçırmamak gerekir. Bir kısmı nesneli bütünüyle ele alıp dış hatlarıyla çizerler. Bütünü görücü bir özellikleri vardır. Ayrıntılara önem vermezler. Bunlar lekelerde, renklerde daha serbestlik gösterirler. Renkli resimlerde daha başarılı olurlar. Bunlara görücü tipler diyoruz.

Bir kısmı da nesnelere parçalar halinde düşünürler. Parçaları birleştirerek bütünü meydana getirirler. Bunlar yapıcı (İnşaacı) tiplerdir. Üç Boyutlu biçimlemelerde, kil, kağıt, mukavva ve tel gibi malzemelerle çalışmalarda daha başarılı olurlar.

Çocukların büyük bir kısmı ise görücü ve yapıcı (Karışık) özelliktedirler. Bunlar endüstriyel tiplerdir. Pergel ve cetvel gibi araçlarla plânlı çizimde başarılı olurlar. Bunlar gerek çizgi, renk ve gerekse üç boyutlu çalışmalarda yaratıcı karakter gösterirler⁽¹⁷⁾.

Nesnel gerçekçi ve katı gerçekçi basamaklarda yani ilkökul devresinde bulunan çocuklara, çocuk hikayelerinden, keşif ve icatlar üzerine kurulan romanlardan okutarak hayal ve ilgi alanlarının genişlemesine katkıda bulunmalıdır. Bunlardan ilham alarak resim yapımları sağlanabilir.

(16) Bingöl, C., a.g.e., s. 51.

(17) Türkoğlan, G., a.g.e., s. 37 - 38.

8 — **Soyut Mantık Basamağı** (Gerçekçi Anlatım Basamağı) : Temel eğitimin 6, 7 ve 8. sınıflarında bulunan 12-15 yaş grubu çocuklarında yavaş yavaş soyut mantık gelişmeye başlar. Önceleri sezgisel hareket eden çocuk bu devirde somut tecrübelerden yararlanarak soyut mantık yürütmeye başlar. Büluğ çağında bulunan bu çocuklarda hür olma duyguları belirir. Kişiliklerini bulma gayreti içindedirler. Resimlerinde nesnelere bütün ayrıntıları görülür. Kompozisyon çabası, perspektif, plân ve hacim anlayışları gelişmiştir. Kız ve erkek çocuklar kendi cinsiyetlerine uygun konu seçerler. Bu çağda sanatla ilgili bilgiler verilebilir. Çeşitli tekniklerde ve konularda çalışmalar yapabilirler. İnsan - tabiat ilişkileri ve bunların ayrıntılarıyla, sebep ve sonuçlarıyla ilgilenirler. Bölgesel özellik taşıyan sanat kollarına ilgi duyarlar. Dolayısıyla bu çalışmalara da yer verilmelidir.

Bu devrede bellek eğitimi, sınav - yanılma, egzersiz, kroki ve taslak çalışmalarıyla sağlanabilir.

9 — **Artistik İfade Basamağı** : 15-18 yaş gençleri (artık çocuk demiyoruz) lise sınıflarındadırlar. Resimlerinde iç güdü unsurunun yok olduğu, bilgilerini mantıklı kullandıkları ve kişiliklerinin oluştuğu dikkati çeker. Değişik yorumlara, bir şeyler yapma, araştırma içine girerler.

Bu devrede çocuklara değişik araştırmalar yapmaları için çeşitli malzemeler verilmelidir. İki ve üç boyutlu çalışmaları rahatlıkla uygulayabilirler. Kalem ve fırçayla çalışmalardan baskı tekniklerine; vitray, mozaik, mukavva, kil, tel ve alçıdan form ve inşaa çalışmalarına kadar her türlü örnekleri deneyebilirler; yapabilirler. İlgi alanlarının genişlemesine yardımcı olunmalıdır.

Sonuç :

Çocuk bir toplumun geleceğidir. Onu ileriye hazırlamalıdır. Çocuklarımızı taklitçilikten uzak tutarak, onlara yapıcı ve yaratıcı bir kişilik kazandırmalı; yaratıcı eylem içerisine girebilmeleri sağlanmalıdır. Bu hedefe ulaşma yolunda sanat eğitimine çok iş düşmektedir. Sanat eğitimcilerimiz ve yetişkinlerimiz çağdaş bir anlayış ve uygulama içerisinde olmalıdırlar. Yanlış eğitim ve şartlanma ile yapılan uygulamalar, çocuğun ileri yaşlarda yaratıcı gücünün giderek azalmasına sebep olur. Çocuğun yapısı, gerçek ölçüleri ve özellikleri ile değerlendirilerek yapılacak bir eğitim, onun doğuştan getirdiği cevheri körletmekten ya da büsbütün yok etmekten kurtaracaktır.